

ANDRES SEGOVIA ΚΑΙ IDA PRESTI

Το κείμενο της διάλεξης που έκανε η Λίζα Ζώη στο Φεστιβάλ του "Σύγχρονου Ωδείου Κρήτης" στις 2 Απριλίου και στο Φεστιβάλ της Πάτρας στις 8 Απριλίου 2017

Τιμώντας τη μνήμη του Αντρές Σεγκόβια και της Ίντα Πρέστι
για τη συμβολή τους στην καθιέρωση του οργάνου

Με τη σημερινή ομιλία μου θέλω να τιμήσω τη μνήμη δυο κορυφαίων κιθαριστών του 20ού αιώνα, της Ida Presti και του Andres Segovia, αφού φέτος θυμίζω, πως συμπληρώνονται 50 και 30 χρόνια αντίστοιχα από τον θάνατό τους.

Αισθάνθηκα μάλιστα πως αποτελούσε κι ένα προσωπικό μου χρέος να τιμήσω με μια ομιλία αυτούς τους δυο μεγάλους καλλιτέχνες που υπήρξαν και δάσκαλοί μου και παράλληλα να αναφερθώ σε γεγονότα γύρω από τη ζωή τους που εγώ και ο Ευάγγελος ζήσαμε από κοντά.

Αυτά τα γεγονότα είναι χρήσιμο να τα πληροφορούνται ειδικά οι νέοι, έτσι ώστε να σχηματίσουν πληρέστερα μια εικόνα για τους καλλιτέχνες μέσα από την εποχή που έζησαν. Θυμίζω λοιπόν πως η Ίντα Πρέστι πέθανε ξαφνικά σε ηλικία μόλις 43 ετών στις 24 Απριλίου του 1967 από ανεύρυσμα αορτής, ενώ 20 χρόνια αργότερα στις 2 Ιουνίου 1987 και σε βαθιά γεράματα 'έφυγε' ο Αντρές Σεγκόβια σε ηλικία 94 ετών.

Μετά τη σύντομη αυτή εισαγωγή και περνώντας πρώτα στην Πρέστι, θέλω να παραθέσω κάποια στοιχεία από το βιογραφικό της που ίσως δεν είναι γνωστά:
Η Ίντα Πρέστι γεννήθηκε το 1924 στην Κορσική από τον Γάλλο Κλωντ Μοντανιόν και την Ιταλίδα Όλγα Λοπρέστι.

Η Ιβέτ Ίντα Μοντανιόν λοιπόν, όπως ήταν το πραγματικό της όνομα, χαρακτηρίστηκε από πολλούς ως μια χαρισματική κιθαριστική περίπτωση, ως ένα σπάνιο ταλέντο. Πράγματι, η μικρή Ίντα κάνει το ντεμπούτο της στο Παρίσι ως παιδί-θαύμα σε ηλικία 10 ετών, ενώ αμέσως μετά, στα 11 χρόνια της, ερμηνεύει το κονσέρτο του Τζουλιάνι με την ορχήστρα της γαλλικής ραδιοφωνίας.

Το 1938, μόλις 14 ετών, η Ίντα Πρέστι ηχογραφεί τους πρώτους της δίσκους ενώ παράλληλα εμφανίζεται σε συναυλίες στις κυριότερες πόλεις της Ευρώπης. Η εκπληκτική της τεχνική, η πηγαία μουσικότητα και απaráμιλλος ήχος της εγκωμιάζονται τόσο από το κοινό και τους κριτικούς όσο και από τον καθιερωμένο τότε Αντρές Σεγκόβια. Η Ίντα Πρέστι απέκτησε από τον πρώτο γάμο της μια κόρη την Ελίζαμπεθ και από τον δεύτερο το 1952 με τον κιθαριστή Αλέξανδρο Λαγκόγια, ένα γιό, τον Σιλβάν.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1950, το ντουέτο κιθάρας της Ίντα Πρέστι και του Αλεξάντρ Λαγκόγια, πραγματοποιεί τις πρώτες περιοδείες στην Ευρώπη και την Αμερική, γνωρίζοντας μια θριαμβευτική υποδοχή παντού όπου εμφανίζεται. Στην επόμενη δεκαετία του 1960, το διάσημο πια Duo Presti – Lagoya περιοδεύει σε όλον τον κόσμο, καθιερώνοντας αυτό το 'καινούργιο' είδος της μουσικής των έργων για 2 κιθάρες και ταυτίζοντας παράλληλα το όνομά τους με τη φόρμα αυτή.

Γνωστοί συνθέτες όπως ο Ροντρίγκο, ο Τεντέσκο, ο Πουλένκ, ο Πετί, ο Ζολιβέ, αφιερώνουν στους Πρέστι-Λαγκόγια συνθέσεις τους, οι οποίες παράλληλα με αρκετές έξοχες μεταγραφές που κάνει το ντουέτο, ηχογραφούνται σε δίσκους που προκαλούν τον θαυμασμό και τη συγκίνηση.

Δυστυχώς για την ιστορία του ντουέτου, για τον κόσμο της κιθάρας, δυστυχώς για την ίδια την Τέχνη, η Ίντα Πρέστι πεθαίνει εντελώς ξαφνικά τον Απρίλιο του 1967 στο νοσοκομείο του Ρότσεστερ στην Αμερική, όπου είχε εσπευσμένα διακομισθεί μετά το κονσέρτο που τη βραδιά εκείνη είχαν δώσει στην ίδια πόλη.

Στην πολύ σύντομη ζωή της η Ίντα Πρέστι αξιώθηκε να γνωρίσει τη δόξα (όχι βέβαια αυτή που της αναλογούσε) μέσα από τις αλληπάλληλες συναυλίες, τις περιοδείες, τους δίσκους, τις συνθέσεις, τις μεταγραφές, τις εκδόσεις και τα Master Classes.

Υπήρξε ένας χαρακτήρας ευγενικός, ευχάριστος και αυθόρμητος. Τα ταλαιπωρημένα παιδικά της χρόνια και ο άτυχος πρώτος της γάμος, της διαμόρφωσαν μια απλή και προσιτή συμπεριφορά, μια οικειότητα που συναντάς μόνον στους αληθινούς ανθρώπους που δεν υποκρίνονται να εμφανίσουν κάτι το διαφορετικό.

Αυτό το μικροκαμωμένο πλάσμα με τη φλογερή ματιά και το σπάνιο ταμπεραμέντο, ήταν μια ξεχωριστή κιθαρίστρια. Παίζοντας τις πρώτες νότες, το πρόσωπό της έπαιρνε μια έκφραση παράξενα εμπνευσμένη, τα μικρά της δάχτυλα φαινόταν τεράστια, ενώ απ' τα σπλάχνα της συχνά πυκνά έβγαине μια υπόκωφη βαριά ανάσα. Χτυπώντας τις χορδές από τη δεξιά μεριά του νυχιού άκουγες έναν ήχο σπάνιο, κρυστάλλινο και παράλληλα μεστό που δεν ταίριαζε με κανενός άλλου σολίστα στον κόσμο, ένας ήχος που δημιούργησε τελικά Σχολή εκείνα τα χρόνια.

Φέτος, 50 χρόνια μετά το θάνατό της, ανακαλούμε στην μνήμη μας αυτή την ξεχωριστή προσωπικότητα της μουσικής, που με το παίξιμο και τη διδασκαλία της δημιούργησε χιλιάδες νέους φίλους της κιθάρας, ενέπνευσε αξιόλογους συνθέτες να γράψουν για το όργανο καινούργια έργα και τέλος καθιέρωσε και διέδωσε τη μουσική του ντουέτου. Χωρίς αμφιβολία η Ida Presti υπήρξε όχι μόνον η κορυφαία κιθαρίστρια όλων των εποχών, αλλά μια σπάνια περίπτωση κιθαριστικής ιδιοφυΐας που το πέρασμά της άφησε ανεξίτηλη τη σφραγίδα της στο πάνθεον των ερμηνευτών του οργάνου.

Είχαμε συνδεθεί πολύ με την Ίντα Πρέστι και τον άντρα της τον Αλέξανδρο Λαγκόγια. Duo χρόνια πριν το θάνατό της, το 1965, μας είχαν παντρέψει στην Nice της Γαλλίας στην Ορθόδοξη εκκλησία του Αγ. Σπυρίδωνα.

Nice: Άγιος Σπυρίδωνας

1965-Nice (France)

Φυσικά δεν ήταν μόνο η κουμπαριά που μας συνέδεσε. Ήταν η γνωριμία και η σχέση μας που είχε ξεκινήσει επτά χρόνια νωρίτερα, ήταν τα μαθήματα που πήραμε απ' αυτούς τέσσερα καλοκαίρια στην Ακαδημία της Νίσε, ήταν η έμπνευση που αντλούσαμε από το παίξιμό τους, ήταν η παρέα που κάναμε όταν πηγαίναμε οι τέσσερις μας σε κάποιο από τα κονσέρτα τους, ήταν η φιλία που οικοδομήθηκε.

1966: Academie Internationale d'ete

Μιλούσαμε πολύ με τον Λαγκόγια. Μιλούσαμε τη γλώσσα μας αφού ο ίδιος ήταν Έλληνας – Αλέκος Χατζηωάννου ήταν το όνομά του – γεννημένος από Έλληνες γονείς στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Το ψευδώνυμο Λαγκόγια το χρησιμοποίησε απ' τη στιγμή που πάτησε το πόδι του στο Παρίσι και έκανε τις πρώτες του εμφανίσεις. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως τα πολυσύλλαβα ελληνικά ονόματα, δύσκολα προφέρονται από τους ξένους, δύσκολα αποθηκεύονται στη μνήμη τους.

Θυμάμαι την πρώτη μας γνωριμία στην Αθήνα το 1960, όταν για τις διακοπές τους το ζεύγος Πρέστι-Λαγκόγια επισκέφθηκε τη χώρα μας για πρώτη φορά και ο δάσκαλός μας ο Δημήτρης Φάμπας δεν έχασε την ευκαιρία, με το άκουσμα της είδησης, να τους

προσκαλέσει για δείπνο στο σπίτι του.

Κάλεσε ακόμα τον Βαγγέλη κι εμένα, φώναξε και τον δάσκαλό του τον γέρο-Νίκο τον Ιωάννου και επίσης κάνα δυο φίλους του μουσικούς.

Ήταν γενναία και αξέχαστη η κίνηση του Φάμπα και ήταν μια μεγάλη βραδιά για όλους μας.

Ήταν συγχρόνως και μια μοναδική ευκαιρία για μας που ήμασταν στα πρόθυρα του Διπλώματος, να γνωρίσουμε από κοντά δυο μεγάλα ονόματα της κιθάρας, να συζητήσουμε μαζί τους και να τους παίξουμε όπως μας είχε προϊδεάσει ο δάσκαλός μας.

1960: Οικία Δημήτρη Φάμπα

Φάνηκε μια έκπληξη στα πρόσωπά τους όταν πριν το φαγητό, παίξαμε πρώτα ο Βαγγέλης τη Chaconne του Bach και στην συνέχεια εγώ το Folie d' Espagne του Ronce. Έκπληξη και ικανοποίηση, επειδή άκουσαν όπως είπαν ένα απροσδόκητα υψηλό επίπεδο που δεν περίμεναν να έχει η χώρα μας, κάτι που επανέλαβαν και αργότερα στη συζήτηση κατά τη διάρκεια του δείπνου.

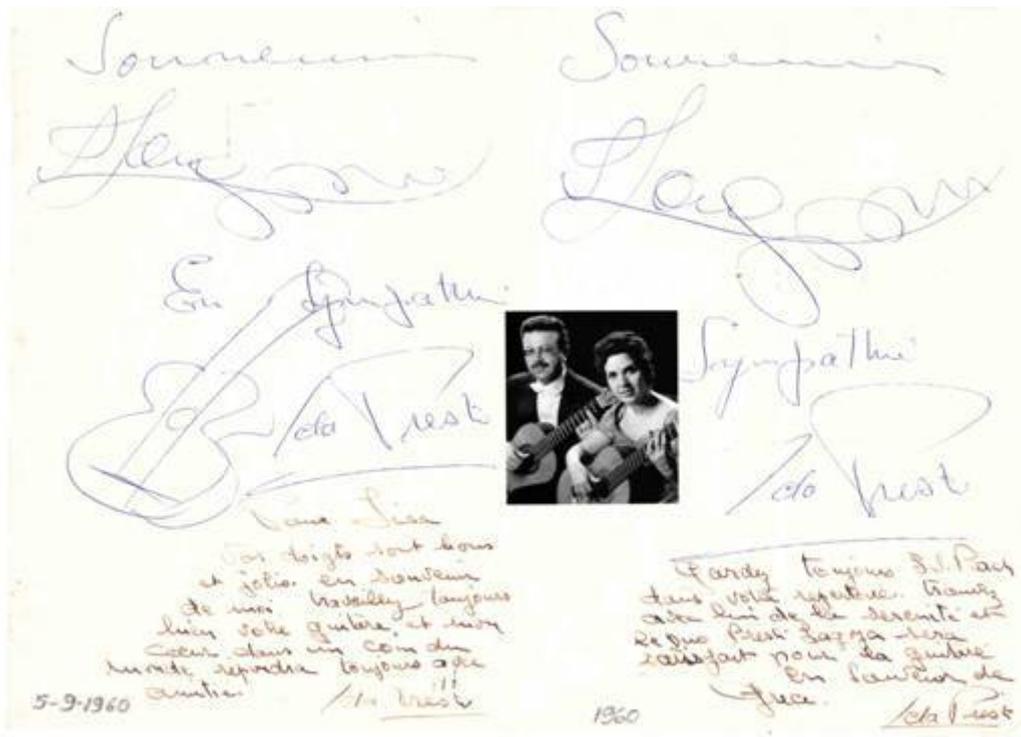
Τα επαινετικά τους λόγια αντανakλούσαν πρωτίστως στην διδασκαλία του Φάμπα του οποίου το πρόσωπο έλαμπε κυριολεκτικά από χαρά και δευτερευόντως σε μας τους δυο, που φορτωμένοι με άγχος από αυτή την πρωτόγνωρη δοκιμασία, χαλαρώσαμε στο τέλος με αυτή την τονωτική ένεση ηθικού και αυτοπεποίθησης που μας έκαναν.

Φυσικά και καταλάβαινα πως σε τέτοιες περιπτώσεις, μα και για λόγους ευγένειας ή αβροφροσύνης, δεν θα ήταν ασυνήθιστο να ειπωθούν δυο κουβέντες παραπάνω, αλλά η Πρέστι, χωρίς να της το ζητήσει κανείς (και αυτό είχε μεγάλη σημασία), έγραψε μια ιδιόχειρη αφιέρωση τόσο σε μένα όσο και στον Βαγγέλη, μια αφιέρωση που την ώρα εκείνη μας φάνηκε ένα ανεκτίμητο δώρο.

Σκέπτομαι τώρα πόσο ανάγκη έχει ένα νέο παιδί που κάνει όνειρα για το μέλλον του να δεχθεί μια τέτοια ενθάρρυνση, αλλά και πόσο επικίνδυνη αντίθετα μπορεί να αποβεί αυτή η ενθάρρυνση, αν δεν είναι αληθινή.

Η κίνηση της Πρέστι υπήρξε συμβολική, σημαδιακή θα έλεγα.

Το χειρόγραφό της με τις δυο αφιερώσεις, υπάρχει ακόμα σε κορνίζα στο Στούντιό μας, έτσι για να μας θυμίζει τη μορφή της, αλλά και τις μεγάλες στιγμές της δικής μας ζωής.

Θα μπορούσα να μιλάω ώρες για την Ίντα Πρέστι και για ένα σωρό περιστατικά που θυμάμαι από τις ατέλειωτες ώρες που ζήσαμε μαζί, αφού από τη βραδιά εκείνη μέχρι το θάνατό της δεν πέρασε και κάποια χρονιά που να μη ειπωθούμε.

Ενδεικτικά ωστόσο ξεχωρίζω κάποιες στιγμές σημαντικές που έμειναν χαραγμένες στη μνήμη μου, όπως ήταν λόγου χάρη το κονσέρτο με ορχήστρα που έδωσαν το άλλο καλοκαίρι – τον Ιούλιο του 1961 – στα πλαίσια του Φεστιβάλ Αθηνών σε ένα κατάμεστο Ηρώδειο.

Ήταν σταθμός και ορόσημο εκείνη η βραδιά, επειδή ο ήχος της κιθάρας ακούστηκε για πρώτη φορά κάτω από τον ιερό βράχο της Ακρόπολης και ήταν ένας θρίαμβος για το απαξιωμένο ως τότε όργανο, αλλά ήταν και μια αναγνώριση για όλους εμάς που τα δύσκολα εκείνα χρόνια δίναμε μάχη κόντρα στην αμφισβήτηση και την άρνηση που εισπράτταμε από τον περίγυρο.

Χαραγμένο στη μνήμη μου ακόμα έχει μείνει και το τρακ που την κυριεύει πριν από τις συναυλίες, μια συμπεριφορά που για μας ήταν ανεξήγητη και κάθε φορά μας έκανε εντύπωση. Αυτή η σπάνια κιθαριστική προσωπικότητα που όταν ανέβαινε στο παλκοσένικο καθήλωνε το ακροατήριο με το δαιμονισμένο ταμπεραμέντο της, αυτή η πανίσχυρη αρχόντισσα του οργάνου, γινόταν αδύναμη και κάτωχη πριν την εμφάνιση καπνίζοντας ασταμάτητα.

Ήταν μια διαπίστωση που επισημάναμε στα αλλεπάλληλα ρεσιτάλ που έδιναν τα καλοκαίρια σε διάφορες πόλεις, στα παράλια της Γαλλικής Ριβιέρα κατά τη διάρκεια της Ακαδημίας, όταν μας πρότειναν να τους συντροφεύουμε.

Στη πορεία για το κονσέρτο, ο Λαγκόγια που οδηγούσε ήταν αρκετά χαλαρός και ομιλητικός σε αντίθεση με την Πρέστι που καθόταν δίπλα του και παρέμενε αμίλητη και απρόσιτη σε όλη την διαδρομή. Το σκηνικό βέβαια άλλαζε εντελώς όταν επιστρέφαμε...

Όπως επίσης δεν ξεχνώ, σε μια από αυτές τις διαδρομές, εκείνο το αλησμόνητο ρεσιτάλ που έδωσαν στο Menton, την επαύριο του γάμου μας, όταν παίξαμε για 15 λεπτά πριν αρχίσουν το πρόγραμμά τους, αφού πρώτα μίλησαν για μας και μας παρουσίασαν στο κοινό ως διαδόχους τους. Ήταν μια προσφορά, μια γενναιοδωρή προσφορά που δεν συνηθίζεται εύκολα, μια χειρονομία που δεν έπαψα ποτέ να τη θυμάμαι με πολύ συγκίνηση.

1965: Festival de Menton

Για να μη κουράσω άλλο με τις αναμνήσεις μου για την Ίντα Πρέστι, ένα τελευταίο περιστατικό – πολύ σημαντικό όμως – που θέλω να αναφέρω ήταν οι τρίλιες με το δεξί χέρι που είχε εφεύρει η ίδια, μια τεχνική που το ντουέτο χρησιμοποιούσε στα έργα για 2 κιθάρες, αλλά ωστόσο αυτή η τεχνική παρέμενε μέχρι τότε εντελώς άγνωστη στον κόσμο της κιθάρας.

Στα χρόνια που μαθητεύσαμε μαζί τους στην Ακαδημία και μετά από αρκετή προσπάθεια καταφέραμε να αφομοιώσουμε και να χρησιμοποιούμε και εμείς πλέον στις εμφανίσεις μας αυτή την τεχνολογία καταργώντας σχεδόν τις τρίλιες με το αριστερό χέρι.

Αρκεί και μόνο να φέρω στη μνήμη μου την εντύπωση που έκανε στον Σεγκόβια αυτή η τεχνική – ο οποίος μάλιστα αιφνιδιασμένος δεν μπόρεσε να κρύψει την έκπληξή του – όταν του πρωτοπαίξαμε δυο Σονάτες του Σκαρλάτι, ένα περιστατικό στην Ακαδημία του Σαντιάγκο, το καλοκαίρι του 1968.

Η συνομιλία που ακολούθησε μέσα στην τάξη, το ενδιαφέρον και η λεπτομερής ανάλυση του δακτυλισμού της τρίλιας σε δυο χορδές με το δεξί χέρι, αποτέλεσε αντικείμενο εκτεταμένης συζήτησης και τις επόμενες ημέρες.

Όπως ήταν φυσικό, το περιστατικό αυτό στάθηκε και η αφορμή για να διαδοθεί αστραπιαία παντού στον κόσμο, η επαναστατική και ευφυής αυτή επινόηση της Ίντα Πρέστι, μια και όλοι οι σπουδαστές – σολίστες που παρακολουθούσαν τα μαθήματα στην τάξη του Σεγκόβια εκείνη τη χρονιά, μετέφεραν αυτή την τεχνική στην πατρίδα τους.

=====

Ας μιλήσω τώρα για τον Αντρές Σεγκόβια μια και αναφέρθηκα σ' αυτόν.

Λίγο ως πολύ το βιογραφικό του είναι γνωστό: Ο Αντρές Σεγκόβια Τόρρες όπως ήταν το όνομά του, υπήρξε ένας αυτοδίδακτος, όπως υποστήριζε, κιθαριστής που γεννήθηκε στο Λινάρες της Ανδαλουσίας τον 19ο αιώνα και έδωσε το πρώτο του ρεσιτάλ σε ηλικία 16 ετών.

Αντίθετα με την Πρέστι, ο Σεγκόβια δεν υπήρξε ποτέ παιδί – θαύμα, αλλά ούτε καν ένας ασυναγώνιστος δεξιότηχνης που χρωστάει τη φήμη του σε ακροβατισμούς, ταχύτητες και εντυπωσιακά εφέ με την κιθάρα.

Αν για την Πρέστι η πρώτη σκέψη, ο πρώτος χαρακτηρισμός που μου ήλθε στο νου ήταν οι λέξεις 'ένα σπάνιο ταλέντο', για τον Σεγκόβια πιστεύω πως ταιριάζει ο τίτλος: 'ο θεμελιωτής της κλασικής κιθάρας'.

Πράγματι στον Σεγκόβια ο κόσμος της κιθάρας χρωστάει πάρα πολλά αφού η προσφορά του στο όργανο είναι ανεκτίμητη.

Υπήρξε ο καλλιτέχνης που για έναν ολόκληρο αιώνα – τον εικοστό – εργάστηκε ακατάπαυστα και πέτυχε να καθιερώσει το υποτιμημένο μέχρι τότε λαϊκό όργανο, σε συναυλιακό: 'Έδωσε αμέτρητα ρεσιτάλ απ' άκρου εις άκρον, παρουσιάστηκε στις πιο φημισμένες αίθουσες του κόσμου, εμφανίστηκε σε κονσέρτα με ορχήστρα ως σολίστ και ήταν ο πρώτος που δίδαξε το όργανο διεθνώς σε Master Classes στις Ακαδημίες Κιτζιάνα της Ιταλίας και Σαντιάγο της Ισπανίας.

Ο Σεγκόβια εμπλούτισε το ρεπερτόριο του οργάνου με έργα επώνυμων συνθετών αλλά και με επιλεγμένες μεταγραφές δικές του, ηχογράφησε στις μεγαλύτερες εταιρείες δίσκων πάμπολλα έργα και τέλος αγωνίστηκε μέχρι τα βαθιά του γεράματα για να πετύχει να διδάσκεται η κιθάρα σε Ακαδημίες, Πανεπιστήμια και επώνυμες Μουσικές Σχολές, δίνοντας της τελικά μια θέση ανάλογη με αυτή που είχαν και τα υπόλοιπα όργανα της συμφωνικής ορχήστρας.

Η προσφορά του Σεγκόβια δεν περιορίζεται μόνο στην εξαιρετική ερμηνεία των μουσικών έργων. Είναι κυρίως η συμβολή του στην ανάδειξη ενός υποβαθμισμένου μουσικού οργάνου, σε όργανο υψηλών καλλιτεχνικών απαιτήσεων. Είναι η μεταμόρφωση της κιθάρας από όργανο απλής συνοδείας σε ρόλο 'σολίστ'.

Academy of Santiago de Compostela

1968: Santiago de Compostela

Για μένα και τον Βαγγέλη ήταν μια ευτυχισμένη συγκυρία συμπτώσεων να μαθητεύσουμε κοντά του για τρεις συνεχόμενες περιόδους και πέρα από αυτό να συνδεθούμε με μια στενή σχέση που κράτησε μέχρι το θάνατό του. Είχαμε την ευκαιρία και την τύχη θα έλεγα, μετά τα πρώτα χρόνια της Ακαδημίας να βρεθούμε αρκετές φορές σε διάφορες γωνιές της γης, να δειπνήσουμε μαζί, να ακούσουμε τις απόψεις του και να αντλήσουμε θέματα από τη τρικυμισμένη του ζωή, να απολαύσουμε τις εμπειρίες του, να προβληματιστούμε με τις συμβουλές του, να κερδίσουμε από τη σοφία του.

Albert Augustin Andres Segovia

Ο Σεγκόβια ήταν άτομο σπάνιας ευφυΐας. Διέθετε εκπληκτική μνήμη, κρίση, αισθητική και είχε ανεπτυγμένη σε μεγάλο βαθμό την αίσθηση του χιούμορ. Μιλούσε τέσσερις γλώσσες

και εργαζόταν καθημερινά ατέλειωτες ώρες.

Ως χαρακτήρας υπήρξε βαθιά ανθρωπίνος, προσιτός και γενναιοδωρος. Ήταν όμως παράλληλα και πεισματάρης, εγωιστής ή ακόμα και εμπαθής. Και είναι βέβαιο πως αν εμείς προσωπικά δεν έχουμε να θυμηθούμε κάτι που να σκιάζει την εικόνα του, δεν είναι λίγοι αυτοί που δεν συγκρατούν ένα μορφασμό στη θύμηση της γνωριμίας μαζί του. Για μια προσωπικότητα ωστόσο που έζησε και έδρασε έναν ολόκληρο αιώνα θα ήταν υπερβολή να απαιτήσει κάποιος μια στάση αφεγάδιαστη και υποδειγματική, σε κάθε φάση της πολυκύμαντης ζωής του. Υπήρξε ο καλλιτέχνης που πέρασε 2 παγκόσμιους πολέμους, έναν εμφύλιο, ξεκληρίστηκε για χρόνια από την πατρίδα του, παντρεύτηκε 4 φορές, έχασε κάποια από τα παιδιά του και όπως όλοι οι μεγάλοι δημιουργοί με έντονη παρουσία και προσφορά, απέκτησε στενούς φίλους και άσπονδους εχθρούς. Στα δικά μας μάτια υπήρξε ο απλός, ο προσηνής, ο σοφός. Μάλιστα για πολλά χρόνια αργότερα, ακόμα και σήμερα, συναντώ μπροστά μου πολλές από τις απόψεις του για τη ζωή, τις κρίσεις του για τους ανθρώπους, τις ιδέες του για τη μουσική.

ὄρθιοι από αριστερά: A.Segovia, M.Llobet καθιστοί: D. Fortea, E. Pujol

J. Rodrigo A. Segovia A. Tansman

Ο Σεγκόβια ήταν από τους ελάχιστους καλλιτέχνες που μπορούσε να επικοινωνεί με το κοινό και κυριολεκτικά να το συναρπάζει. Διέθετε αυτό το χάρισμα που οι Ισπανοί ονομάζουν 'ντουέντε'. Τα δάχτυλά του ήταν μεγάλα και χοντρά αλλά εξαιρετικά γυμνασμένα και ευκίνητα. Τα νύχια του φαρδιά και ιδιαίτερα σκληρά, γι' αυτό και ο ήχος του ήταν βαθύς, πλούσιος και μεστός. Ειδικά ο ήχος του Σεγκόβια ήταν αυτός που γοήτευε περισσότερο στο παίξιμό του, γεγονός που και σήμερα μπορεί εύκολα να διαπιστώσει ο ακροατής μέσα από τους δίσκους του, πολλοί από τους οποίους ηχογραφήθηκαν απ' ευθείας στο βινίλιο...

Η πρώτη φορά που συναντήσαμε αυτόν τον 'μύθο' της κιθάρας, ήταν το 1967 όταν με τον Βαγγέλη επισκεφτήκαμε την Ισπανία. Πράγματι, ο Σεγκόβια είχε καταχωρηθεί στη σκέψη μας από πολλά χρόνια νωρίτερα ως ένα μυθικό πρόσωπο, ένα 'είδωλο'.

1967: Herradura prov. of Granada

Evangelos Tansman Liza Segovia

Στην αντίληψη αυτή για τον Σεγκόβια, άθελά του, καθοριστικό ρόλο είχε παίξει ο θαυμασμός που έτρεφε για τον διάσημο κιθαρασπαστή ο δάσκαλός μας ο Δημήτρης Φάμπας, ένας θαυμασμός που κάποιες στιγμές μετατρέπονταν σε φανατισμό και κάποιες άλλες προσέγγιζε τα όρια του παραλογισμού: Δεν ήταν λίγες οι φορές που ο Φάμπας μας υποχρέωνε να ερμηνεύσουμε ένα κομμάτι ακριβώς όπως το έπαιζε στον δίσκο ο Σεγκόβια, ενώ κάποιες άλλες θα έπρεπε να μιμηθούμε ακόμα και τις πιο ασήμαντες εκφραστικές λεπτομέρειες με τις οποίες ο Σεγκόβια συνήθιζε να διανθίζει το μουσικό κείμενο. Μα πέρα από αυτά, ο δάσκαλός μας δεν έπαυε να μας μιλάει ατέλειωτα για τις περιοδίες, τα κατορθώματα και την αποθέωση που γνώριζε παντού ο Ισπανός καλλιτέχνης, πλέκοντας κάθε φορά το εγκώμιό του. Ήταν μια πλύση εγκεφάλου που επαναλαμβανόταν σε κάθε μάθημα και με κάθε ευκαιρία.

Η αλήθεια είναι πως αυτή τη 'Σεγκοβιομανία' δεν την είχε μόνο ο Φάμπας. Όπως διαπίστωνα αργότερα που επισκέφτηκα και το εξωτερικό, κυριαρχούσε παντού ένα ντελίριο γύρω από τη μορφή και το παίξιμο του Σεγκόβια, σε σημείο που αν κάποιος δεν ακολουθούσε τις ερμηνείες, τον ήχο και την αισθητική του, να θεωρείται ούτε λίγο ούτε πολύ άσχετος ή ημιμαθής. Με λίγα λόγια ο Σεγκόβια είχε καταφέρει τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες να γίνει ένα κιθαρασπαστικό 'κατεστημένο', τέτοιο που κανείς δεν διανοείτο να αμφισβητήσει. Η εξήγηση που μπορώ σήμερα να δώσω είναι πως όλη αυτή η υστερία που κατείχε τον κιθαρόκοσμο, προέκυπε από το γεγονός πως οι πάντες αναγνώριζαν στον Σεγκόβια τον καλλιτέχνη που είχε αφήσει πολλά χρόνια πίσω του τον οποιονδήποτε ανταγωνιστή. Προέκυπε ακόμη από το γεγονός ότι αυτός διαμόρφωνε και επέβαλε για δεκαετίες το δικό του ρεπερτόριο και το δικό του στιλ παιξίματος και τέλος γιατί ήταν ο ίδιος που δίδαξε για πρώτη φορά τα 'μουσικά' της τεχνικής της κιθάρας σε διεθνή ακαδημία, με αποτέλεσμα όλοι οι μεταγενέστεροι να υπάρξουν μαθητές του και κατά συνέπεια οι καλύτεροι πρεσβευτές της φήμης και του μύθου του.

Βέβαια η παράδοση της κιθάρας δεν ξεκινά από τον Σεγκόβια. Τους δυο τελευταίους αιώνες οι Ισπανοί Σορ, Αγουάδο, Τάρρεγα, Λιομπέτ, Πουζόλ, οι Ιταλοί Τζουλιάνι, Καρούλι, Καρκάσι, Λενιάνι, Ρεγκόντι και ο Νοτιοαμερικανός Μπάρριος είχαν βελτιώσει και προωθήσει την τεχνική και την εξέλιξη του οργάνου. Αλλά ήταν ο Σεγκόβια αυτός που εμφανίστηκε στις πιο γνωστές αίθουσες συναυλιών του κόσμου, ήταν ο Σεγκόβια που ενέπνευσε συνθέτες να γράψουν για το όργανο, ήταν αυτός ο καλλιτέχνης που αγωνίστηκε να αποσυνδέσει την

κιθάρα από τη βαριά κληρονομιά του λαϊκού οργάνου και να της προσδώσει το κύρος του 'κλασικού'.

A. Segovia κ.ά ακούγοντας τον M.Llobet

A. Segovia – H. Villa Lobos

Από όλα τα ρεσιτάλ του που κατά καιρούς έτυχε να παρακολουθήσουμε, αυτό που θυμάμαι έντονα ήταν της Νέας Υόρκης το 1983.

Ο Σεγκόβια ήταν ήδη 90 ετών και βγαίνοντας στο παλκοσένικο διέσχισε με δυσκολία την απέραντη σκηνή του θεάτρου στην κατάμεστη από 3000 κόσμο αίθουσα του Άιβερν Φίσερ Χωλ, όπου του έγινε μια ανεπανάληπτη υποδοχή από ένα ακροατήριο που τον επευφημούσε όρθιο για πολλή ώρα πριν ακόμα αρχίσει το πρόγραμμά του. Ήταν ένα θέαμα συγκινητικό, θα έλεγα συναρπαστικό, ένας φόρος τιμής που οι Αμερικάνοι απέδιδαν την ώρα εκείνη σ' ένα μοναδικό καλλιτέχνη. Κι αυτός, όπως πάντα με το αγέρωχο ύφος, το φράκο, τα λουστρίνια παπούτσια, την επισημότητα και την μεγαλόπρεπη συμπεριφορά, τόνιζε όσο του ήταν δυνατόν το σεβασμό, τη δυσκολία και την αξία του οργάνου που κρατούσε στα χέρια του.

Ένοιωθα, πως εκείνη η στιγμή, ήταν η δικαίωση ενός μοναδικού καλλιτέχνη που με όραμα και στόχους αγωνίστηκε μια ολόκληρη ζωή για να επιβάλει την κιθάρα ως όργανο κονσέρτου μέσα από αφάνταστες δυσκολίες, ειρωνείες, σαρκασμούς και ταπεινώσεις. Έβλεπα στο πρόσωπό του τη διπλή ικανοποίηση για το παραλήρημα ενθουσιασμού από ένα κοινό που άκουγε πλέον την κιθάρα και τα έργα της με θρησκευτική ευλάβεια. Και στο μυαλό μου στριφογύριζαν οι ατέλειωτες συζητήσεις που είχαν προηγηθεί μαζί του όλα αυτά τα χρόνια: οι ιστορίες για τις άδειες αίθουσες στο ξεκίνημα της καριέρας του, για τις κυρίες των σαλονιών που αποφαίνονταν «*πόσο γελοίο είναι το άκουσμα του Μπαχ στην κιθάρα*», για τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε με τις μεταγραφές, για τους εξευτελισμούς από τους 'ειδικούς' και το 'μουσικό κατεστημένο', για την πρόταση που του έκαναν στην Αμερική να φορέσει σομπρέρο στην TV διαφημίζοντας καφέ ή για να παίξει φλαμένκο ώστε να αρέσει περισσότερο αλλά και το παράπονο του για όσους από τους μαθητές του νόθευαν το πρόγραμμά τους με φτήνιες.

Σκεφτόμουνα εκείνη την ώρα της αποθέωσης πόση δύναμη και τι πείσμα διέθετε αυτός ο αιωνόβιος καλλιτέχνης που υποκλινόταν πάνω στη σκηνή, ώστε να εξακολουθεί να ταλαιπωρείται στα 90 του χρόνια με τις καθυστερήσεις των αεροπλάνων, τις βαρυχειμωνιές, τα jet-lag, τις αγωνίες, το τρακ, τα ξενύχτια και τις εντάσεις.

Δεν ήταν άλλωστε και κάποιος χαρακτήρας έτοιμος να κάνει περικοπές και συμβιβασμούς με το ρεπερτόριο. Ένα πρόγραμμα απαιτητικό και μεγάλης διάρκειας ερμήνευσε και παρά τις όποιες αδυναμίες στην τεχνική και τη μνήμη, κατάφερε να χαρίσει στιγμές συγκίνησης με ένα παίξιμό που διατηρούσε μια παράξενη φρεσκάδα.

Αυτή η φρεσκάδα ήταν που τον χαρακτήριζε και όταν λίγες ώρες αργότερα τρώγαμε μαζί στη δεξίωση που δόθηκε προς τιμήν του στο σπίτι της Rose Augustin και ένοιωθα πως μιλούσα με ένα νεαρό που ξενυχτούσε, έτρωγε, έπινε, έλεγε ανέκδοτα αλλά θυμόταν τα πάντα για μας, την Ελλάδα, τον Μηλιαρέση, τον Φάμπα, τον ιμπρεσάριο που τον είχε καλέσει στην Ελλάδα το 1951 και δεν τον πλήρωσε!

1983 - N. York- reception at Augustin's home

Θέλω να ολοκληρώσω την εικόνα για τον Σεγκόβια με αναφορές στην βοήθεια που πρόσφερε στους νέους και τη γενναιοδωρία που τον χαρακτήριζε. Θυμάμαι την πρώτη μας περιοδεία στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά το Μάιο του 1969 με 9 ρεσιτάλ.

Ξεκινήσαμε από το Βανκούβερ και στη συνέχεια παίξαμε στο Σηάτλ. Πλημμυρισμένη από τις αφίσες μας η πόλη, με τα ονόματά μας, τη φωτογραφία μας και τον υπότιτλο Recommended by Andrés Segovia.

Όταν ρωτήσαμε τον Duncan MacKenna, τον τοπικό παράγοντα στο Σηάτλ, μας απάντησε πως ο Σεγκόβια που πέρυσι είχε παίξει εκεί, του συνέστησε να μας καλέσει.

Ο ίδιος ο Σεγκόβια ποτέ δεν μας μίλησε γι' αυτό.

Κάτι ανάλογο μας είχαν πει πριν μερικά χρόνια και οι Πρέστι – Λαγκόγια. Ποτέ δεν τους έκανε κουβέντα για μια περιοδεία με 4 ρεσιτάλ που έδωσαν στην Ελβετία. Ο ίδιος είχε συστήσει στον ιμπρεσάριό του να διοργανώσει αυτή τη σειρά συναυλιών για το ντουέτο τους.

Μπορώ να θυμηθώ και αρκετούς ακόμη επώνυμους καλλιτέχνες που βοήθησε, είτε με συστατικές επιστολές, είτε με προσωπική παραίνεση στον ιμπρεσάριό του, είτε καθ' οιονδήποτε τρόπο: Alirio Diaz, José Tomás, Oscar Ghiglia, Eliot Fisk, Christopher Parkening, José Luis Rodrigo, David Russell, την αφεντιά μας, μα περισσότερο απ' όλους, τον John Williams τον "πρίγκιπα της κιθάρας" όπως τον χαρακτήρισε σε συστατική επιστολή του το 1958, ανοίγοντάς του διάπλατα τις πόρτες για μια παγκόσμια σταδιοδρομία.

John Williams Andrés Segovia

Αφού αναφέρθηκα πιο πάνω στη χρονολογία της επίσκεψης του ντούο Πρέστι-Λαγκόγια στην Ελλάδα, είναι νομίζω απαραίτητο να μιλήσω και για την επίσκεψη του Σεγκόβια στη χώρα μας.

Ο Ισπανός λοιπόν καλλιτέχνης επισκέφθηκε την Αθήνα δυο φορές, την πρώτη το 1931 και την δεύτερη, σε απόσταση 20 χρόνων, το 1951.

Δεν είχαμε την τύχη να τον ακούσουμε βέβαια σε καμία από τις επισκέψεις του αυτές, αλλά αξίζει τον κόπο να αναφερθώ στον τρόπο που προσκλήθηκε την πρώτη φορά. Είναι μια μαρτυρία του γερο-Νίκου του Ιωάννου, του δασκαλού του δασκάλου μας.

Όπως μας το αφηγήθηκε λοιπόν ο Ιωάννου που υπήρξε ο πρώτος Έλληνας κλασικός κιθαριστής, το Ωδείο Αθηνών με διευθυντή τον Φιλοκτήτη Οικονομίδα και το επταμελές συμβούλιο, ήταν το ίδρυμα που μετακαλούσε ξένους καλλιτέχνες για ρεσιτάλ, σε ένα περιορισμένο βέβαια αριθμό πέντε περίπου συναυλιών κάθε χρόνο.

Έτσι μετά το θαυμάσιο ρεσιτάλ του διάσημου Πολωνού βιολονίστα Μπρόνισλαβ Χούμπερμαν το 1929, το συμβούλιο ζήτησε τη γνώμη του για την προσεχή χρονιά, ποιόν καλλιτέχνη δηλαδή μεγάλου καλλιτεχνικού κύρους θα μπορούσαν να προσκαλέσουν.

Ο Χούμπερμαν χωρίς δισταγμό πρότεινε τον ισπανό βιολοντσελίστα Πάμπλο Καζάλς, αλλά η απάντηση ήταν πως τον είχαν ήδη μετακαλέσει την προηγούμενη χρονιά. Ο Χούμπερμαν συνέχισε να απαριθμεί άλλα μεγάλα ονόματα διαφόρων οργάνων: Αρθούρο Ρουμπινσταϊν, Γιάσα Χάιφets, Βάντα Λαντόφσκα, Γκασπάρ Κασαντό, Αντρές Σεγκόβια...

Στο άκουσμα του ονόματος του Σεγκόβια τα μέλη του συμβουλίου κοιτάχτηκαν αμήχανα ζητώντας από τον Χούμπερμαν να επαναλάβει το όνομά του. Ο διάσημος βιολονίστας τους διευκρίνισε πως ο Αντρές Σεγκόβια είναι ένας περίφημος ισπανός κιθαριστής που έχει μετατρέψει την κιθάρα σε όργανο κλασικό και δίνει ρεσιτάλ σε γνωστές αίθουσες συναυλιών.

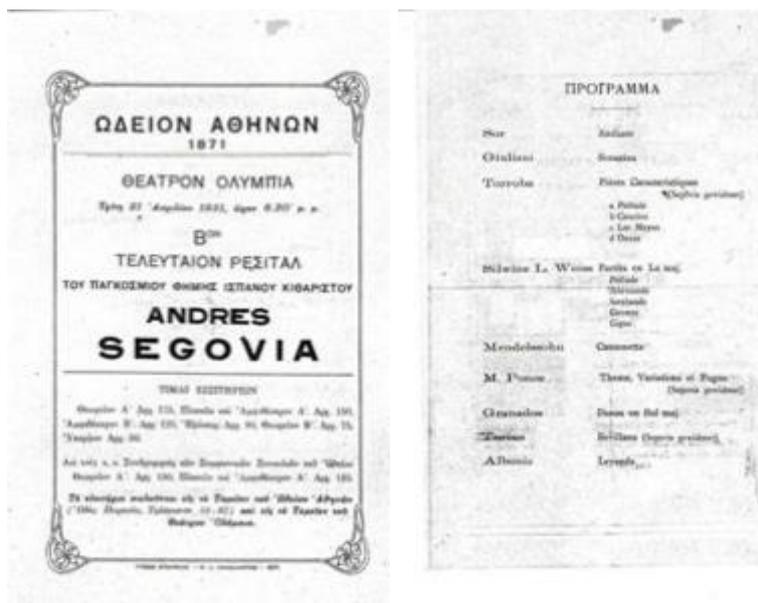
Στο άκουσμα 'κλασική κιθάρα' τόσο ο Οικονομίδα όσο και το Συμβούλιο παρέκαμψαν αμέσως το θέμα μεταφέροντας τη συζήτηση αλλού. Έτσι το ζήτημα ξεχάστηκε εντελώς αφού θεώρησαν πως η πρόταση του Χούμπερμαν για κάποιον Σεγκόβια με την κιθάρα του ήταν ατυχής.

Ωστόσο την άλλη χρονιά που ο Φιλοκτήτης Οικονομίδα βρέθηκε στην Βιέννη και είδε τις τεράστιες αφίσες στους δρόμους για το ρεσιτάλ του Ισπανού κιθαριστή Αντρές Σεγκόβια, θυμήθηκε τον Χούμπερμαν και την πρότασή του.

Χωρίς δεύτερη σκέψη παρακολούθησε το ρεσιτάλ και γοητευμένος από το παίξιμό του Ισπανού καλλιτέχνη τον προσκάλεσε στην Αθήνα για μια εμφάνιση την Άνοιξη του 1931.

Το εκπληκτικό στην ιστορία αυτή είναι ότι το Θέατρο 'Ολύμπια' όπως λεγόταν η Λυρική Σκηνή, ήταν κατάμεστο από ένα κοινό που στο τέλος παραληρούσε από ενθουσιασμό, γεγονός που ανάγκασε τους οργανωτές να επαναλάβουν το ρεσιτάλ τρεις μέρες αργότερα.

Ο Σεγκόβια παίζοντας ένα εντελώς καινούριο πρόγραμμα τη φορά αυτή, γοήτευσε και πάλι το ακροατήριο με αποτέλεσμα να πραγματοποιηθεί ένα τρίτο ρεσιτάλ με ένα και πάλι διαφορετικό πρόγραμμα σε τρεις ημέρες!
 Ήταν η αποθέωση ενός καλλιτέχνη που το όνομα του όπου κι αν εμφανιζόταν πλέον έπαιρνε μυθικές διαστάσεις...

Ὡς ἐπίλογο και ως φόρο τιμῆς για τα 30 χρόνια φέτος ἀπὸ το θάνατό του, ἀντὶ ἄλλης κριτικῆς θέλω να παραθέσω τα σχόλια ἐνὸς μεγάλου καλλιτέχνη του 20ου αἰῶνα, του Julian Bream, ο οποίος το 1974 μιλώντας στο Β.Β.С αναφέρθηκε στην ἐντύπωση που του προξένησε ο Σεγκόβια ὅταν τον ἀκούσε για πρώτη φορά:

Julian Bream

“Το παίξιμο του Σεγκόβια, μου φάνηκε μοναδικό. Δεν εἶχα ξανακούσει ποτέ τέτοιο πλούτο ηχοχρωμάτων, τέτοια ἐμπνευσμένη ἐρμηνεία, τέτοιο ἐπὲροχο καλλιτέχνη. Πιστεύω πως ο ἦχος του εἶναι ἀνεπανάληπτος.

Σ’ αὐτό βοηθάει ἀναμφίβολα ἡ κατασκευή των χεριῶν του: Το δυνατό και βαρὺ ἀλλὰ αεικίνητο ἀριστερό του χέρι σε συνδυασμό με το μαλακό και χαλαρό δεξὶ το οποίο διαθέτει ἕνα ἐξαιρετικὰ πλατὺ και σκληρὸ νύχι.

Ακούγοντας τον Σεγκόβια ξεχωρίζεις ἀμέσως τον μοναδικὸ αὐτὸν ἦχο. Οτιδήποτε ἐρμηνεύει ἔχει τὴ δική του σφραγίδα.

Ὁ Σεγκόβια εἶναι ἴσως ἀπὸ τους ἐλάχιστους καλλιτέχνες ὅλων των ὀργάνων που μπορεῖ να σε καθλώσει και να σε μεταφέρει με το παίξιμό του στον δικὸ του μαγικὸ κόσμο.”

Αμέσως μετά τον θάνατο του Ισπανού καλλιτέχνη, ο Bream ηχογράφησε ένα δίσκο με έργα του ρεπερτορίου του Segovia, ένα δίσκο που τον αφιέρωσε στη μνήμη του.

Λιζα Ζώη
(Απρίλιος 2017)